

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

JENNI TAKALA

Kuvalliset pihapelikortit lapsille

Osallisuudella lisää liikunta-aktiivisuutta

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA
2023

Tiivistelmä

Takala, Jenni

Kuvalliset pihapelikortit lapsille. Osallisuudella lisää liikunta-aktiivisuutta

Opinnäytetyö, AMK

Sosiaaliala

Helmikuu 2023

Sivumäärä: 26

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää uusi työväline päiväkodin pihalle henkilökunnan ja lasten yhteisen liikkumisen lisäämiseksi. Kehittämistyön tuloksena syntyi työyhteisön käyttöön jäävät kuvalliset pihapelikortit, jotka tulevat tukemaan osallisuutta ja lapsilähtöisyyttä sekä lisäämään pihalla pelaamista.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuoda pihapelit kaikille lapsille helposti lähestyttävään muotoon niin, että kaikilla lapsilla on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet osallistua liikunnalliseen toimintaan. Kohderyhmänä olivat varhaiskasvatusyksikön lapset. Opinnäytetyön toiminnallisella osuudella tuettiin heidän osallisuuttaan liikunnalliseen toimintaan.

Halusin nähdä, lisääkö lasten osallistaminen työvälineen suunnittelussa heidän aktiivisuutensa ottaa valmiit kuvalliset pihapelikortit käyttöön. Heti toimintakauden alusta lähtien olin aktiivisesti pelannut lasten kanssa eri pihapelejä näyttääkseni, mitä kaikkia pelejä voitaisiin yhdessä pihalla pelata. Myöhemmin syksyllä toteutin strukturoidut ryhmähaastattelut pienelle ryhmälle lapsia ja keskustelimme yhdessä pelaamisesta ja siitä, mistä peleistä he olivat pitäneet. Samalla suunnittelimme, mitä pelejä he haluaisivat pihapelikortteihin. Kehittämistyön suunnittelussa keskeisenä tavoitteena oli huolehtia siitä, että omalta osaltani luon lapsille osallisuuden kokemuksen.

Lasten osallisuutta korostavaa lapsilähtöistä pedagogiikka tuodaan vahvasti esille varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, jonka mukaan toiminnan tulee avata lapsille mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen omassa ryhmässään. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla onkin suunnitella ja toteuttaa lasten edun mukaista toimintaa, jossa lapsen oma mielipide ja toiveet on otettu huomioon hänen ikätasonsa vaatimalla tavalla.

Avainsanat: Osallisuus, osallistava pedagogiikka, liikuntakasvatus, yhdenvertaisuus, inklusio

Abstract

Jenni Takala

Pictorial yard game cards for children. Inclusion increases physical activity.

Bachelor's thesis

Bachelor of Social Services

February 2023

Number of pages: 26

The purpose of this functional thesis was to develop a new tool for the yard of the day-care centre in order to increase the joint physical activity of the staff and children. As a result of the development work, pictorial yard game cards remain available to the work community, which will support inclusion and child-centredness and increase playing in the yard.

The aim of my thesis was to make yard games accessible to all children so that all children have equal rights and opportunities to participate in sports activities. The target group was the children of the early childhood education unit. The functional part of the thesis supported their participation in physical activities.

I wanted to see if involving children in the design of the tool would increase their activity in adopting ready-made pictorial yard playing cards. Right from the start of the season, I had been actively playing different yard games with the kids to show what all the games could be played together in the yard. Later in the fall, I conducted structured group interviews for a small group of kids and we discussed playing together and what games they've liked. At the same time, we planned what games they would like to have in yard game cards. A key objective in the planning of the development work was to ensure that I, for my part, create an experience of inclusion for children.

Child-centred pedagogy that emphasises children's inclusion is strongly highlighted in the basics of the early childhood education and care plan, according to which the activities must open up opportunities for children to actively participate in their own group. It is the responsibility of early childhood education and care staff to plan and implement activities that are in the best interests of the children, in which the child's own opinion and wishes have been taken into account in a manner appropriate to his or her age level.

Keywords: Participation, participatory pedagogy, physical education, equality, inclusion

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOTEUTTAMISYMPÄRISTÖ.....	6
2.1 Kehittämistyön tarkoitus	6
2.2 Tavoite.....	7
2.3 Toimintaympäristö ja kohderyhmä	8
3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	9
3.1 Osallisuus ja osallistava pedagogiikka.....	9
3.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa	10
3.3 Arvoperusta, yhdenvertaisuus ja inklusio	11
4 LASTEN LIIKUNTASUOSITUKSET JA LIIKUNTAKASVATUS	12
5 KUVAT KOMMUNIKOINNIN TUKENA	14
6 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	15
6.1 Kuvalliset pihapelikortit.....	15
6.2 Lasten osallistaminen	17
6.3 Puolistrukturoitu teemallinen ryhmähaastattelu.....	18
6.4 Strukturoimaton yksilöhaastattelu leikin yhteydessä.....	19
6.5 Havainnointi	21
6.6 Luvat	21
6.7 Kuvallisten pihapelikorttien paikalleen laittaminen.....	23
7 POHDINTAA KEHITTÄMISTYÖSTÄ	24
LÄHTEET	
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni kuuluu varhaiskasvatuksen sosionomin tutkintoni opintosuunnitelmaan. Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia toiminnallisena kehittämistyönä materiaalipaketti varhaiskasvatusyksikköni varhaiskasvatuspäivien ulkoilujen kehittämiseksi. Kehittämistyön tuotoksena tulee olemaan työyhteisön käyttöön jäävät kuvalliset pihapelikortit. Aloitin syksyn aikana lasten kanssa yhdessä suunnittelemaan kuvallisia pihapelikortteja, jotka tulevat tukemaan osallisuutta ja lapsilähtöisyyttä sekä lisäämään pelaamista pihalla. Kehittämistyön suunnittelussa keskeisenä tavoitteena on huolehtia siitä, että omalta osaltani luon lapsille osallisuuden kokemuksen. Itselleni lasten liikuttaminen heille mieluisalla tavalla on tärkeää ja lähellä sydäntäni ja haluan, että kaikilla lapsilla on yhtäläiset oikeudet ja mahdollisuudet osallistua liikunnalliseen toimintaan. Tällöin toiminnan tulee olla suunniteltua niin, että siinä on otettu huomioon eri kehityksen vaiheet, kehitykselliset ja kielelliset haasteet, monipuolisuus ja kiinnostuksen kohteet.

Haluan lähteä kehittämään varhaiskasvatusyksikköni ulkoiluja vielä enemmän lapsilähtöisyyden suuntaan: ei niin, että pelien muistaminen on aikuisen vastuulla ja pelataan, kun aikuinen ehdottaa jotain peliä. Varhaiskasvatusyksiköissä voi olla lapsia, joilla on esimerkiksi puheen kehityksessä viivästymää tai vieraskielisyyttä, jolloin kommunikointi tuottaa vaikeutta. Vaikka lasten kieli kehittyy yllättävän nopeasti, niin heidän varhaiskasvatusarkensa alkua ja yhteisen kielen löytymistä helpottavat kuvalliset kommunikaatiokeinot. Tavoitteena tässä opinnäytetyössä on tuoda pihapelit kaikille lapsille helposti lähestyttävään muotoon ja lisätä kaikkien lasten mahdollisuutta oman toiveensa esille tuomiseen ulkopelien suhteen.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOTEUTAMISYMPÄRISTÖ

2.1 Kehittämistyön tarkoitus

Osallisuus on oleellinen osa varhaiskasvatuksessa tehtävää työtä, sen tulee näkyä niin toiminnan suunnittelussa kuin toteutuksessa, lasten leikeissä, toiveiden kuuntelussa ja niiden huomioimisessa ja paljon kaikessa muussakin. Lähtökohtaisesti osallisuus näkyy kaikessa ja ainakin itse arvotan osallisuuden yhdeksi isoksi osaksi tavoitteellisen varhaiskasvatuksen onnistumisen tekijöistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nostetaan vahvasti esiin lasten osallisuutta korostava lapsilähtöinen pedagogiikka, jolloin toiminnan tulee avata lapsille mahdollisuuksia aktiiviseen toimijuuteen omassa ryhmässä (OPH, n.d.).

Tässä kehittämistyössä koko työn pohjana oli osallisuuden edistäminen ja suunnittelussa keskeisenä tavoitteena oli huolehtia siitä, että omalta osaltani luon lapsille osallisuuden kokemuksen. Pyrkisin opinnäytetyöllä kehittämään varhaiskasvatusyksikön ulkoiluja aktiivisemmiksi ja lisäämään lapsilähtöisyyttä pelaamisen aloittamiseen sekä antamaan materiaalia ja ideoita henkilöstölle siitä, mitä ulkopelejä lapset voisivat pelata joko keskenään tai yhdessä henkilöstön kanssa. Tuomalla pihapelit kuvallisesti lasten tietoisuuteen pyrkisin tuomaan lapsiryhmien moninaisuuteen lisää tasavertaisuutta ja yhdenvertaisuutta osallistua aktiiviseen pihalla liikkumiseen.

Tarve lasten ulkopelaamisen kehittämiseen tuli työelämästä. Työskentelen varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatusyksikkömme johtaja oli ilmaissut tarvetta kehittää ulkoiluja aktiivisemmiksi, jolloin isompi osa henkilökuntaa liikkuisi enemmän lasten kanssa. Varhaiskasvatusyksikön johtajan kanssa puheeksi tuli uuden työväliseen luominen henkilökunnan ja lasten liikkumisen lisäämiseksi. Olin itse kaivannut päiväkodin pihalle enemmän materiaalia, jonka avulla lähteä näyttämään lapsille toimintaehdotuksia, saada heitä aloittamaan keskenään yhteisiä pihapelejä sekä ehdottamaan niiden pelaamista muille kasvattajille.

Varhaiskasvatuslaissa (540/2018) osallisuudesta ja vaikuttamisesta sanotaan, että lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa on selvitetävä ja

otettava huomioon lapsen mielipide ja toiveet hänen ikänsä ja kehityksensä mukaisesti. Myös lasten vanhemmille tulee antaa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 20§.) Osallisuuden toteutumisen yhtenä perustana on kasvattajan myönteinen asenne. Kasvattajan rooli osallisuuden tukijana on arvostaa lasten mielipiteitä, olla keskusteleva ja kuunteleva, läsnä oleva, tukea ja kannustaa, olla oppimaan ohjaava, empaattinen, tunnistaa lasten vahvuuksia ja kyetä pitämään pedagoginen toiminta hallinnassa. Kasvattajan osaamisalueisiin tulee kuulua myös ryhmätyö- ja vuorovaikutus taidot. Osallisuuden toteutuminen vaatii aikuisilta taitoa, vaivannäköä, osallistumisen tukemista ja kaikenlaisille lapsille mahdollisuuksien luomista (Tulensalo ym., 2021, s. 19).

Tutustuminen lapseen ja lasten keskinäisen yhteyden luominen onnistuu myös leikkilisuuden kautta, leikki auttaa luottamuksellisen suhteen ja yhteisöllisyyden kokemuksen luomisessa. (Tulensalo ym., 2021, s. 33.) Lapsen aloitteellisuuteen tarttuminen, esimerkiksi tässä pihapelikorttien olemassaolo, voi helpottaa lasta toiminnan aloittamisessa ja kasvattajana tulen pyrkimään huomaamaan herkästi lasten aloitteet pystyäkseni tukemaan toimintaan ohjautumista. Uuden toimintakauden alku elokuussa tuo aina mukanaan uusia lapsia, joilla on yhteisöllisyyden, luottamuksellisen suhteen ja sosiaalisten kaverisuhteiden luominen alussa. Heitä voi ujostuttaa uusi yhteisö, ympäristö tai uudet toimintatavat.

2.2 Tavoite

Opinnäytetyössä tärkeimpänä tavoitteena oli tuoda pihapelit kaikille lapsille helposti lähestyttävään muotoon ja lisätä kaikkien lasten mahdollisuutta oman toiveensa esille tuomiseen ulkopelien suhteen sekä nähdä lisääkö toiminnan suunnittelussa lasten osallisuuden mukaan tuominen lasten aktiivisuutta valmiiden kuvallisten pihapelikorttien käyttöön. Toisena tavoitteena oli lisäksi lisätä henkilöstön ja lasten välistä yhteistä liikkumisaktiivisuutta.

Omana henkilökohtaisena tavoitteena oli lisäksi luoda itseni ja lasten välille mieluisa yhteinen hanke ja luonteva pihalla pelaamisen kulttuuri. Kun kasvattaja antaa lasten liikuntaleikeille tilaa ja aikaa, hän samalla osoittaa arvostavansa lapsen tapaa olla, toimia ja oppia uutta. Ja kun kasvattaja lisäksi ryhtyy lapsen tai lapsiryhmän aloittamaan fyysiseen aktiiviseen leikkiin, hän lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ryhmän kanssa sekä yhteisesti jaetulla kokemuksella tukee oppimisen lisäksi lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Sääkslahti, 2015, s. 173.)

2.3 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Syksyllä toimintakauden alettua olin aktiivisesti tuonut varhaiskasvatusyksikköni ulkoiluihin lisää liikuntaa eri pelien muodossa. Haasteena lasten osallisuuden edistämisen suunnittelutyössä tuotti se, että ryhmissämme on tällä kaudella paljon pieniä lapsia ja viisivuotiaiden ryhmä on perustettuna eri kiinteistöömme. Huomioisin lasten osallisuuden jo pihapelikorttien suunnittelutyössä toteuttamalla sen yhdessä kahden ryhmämme, 2–3-vuotiaiden ja 3–4-vuotiaiden, kanssa. Työyhteisössä täytyi yrittää löytää enemmän aikaa vaihtaa toisen ryhmän aikuisen kanssa ajoittain paikkoja. Tällöin sain enemmän aikaa selvittää 3–4-vuotiaiden lasten toiveita ja ajatuksia kortteihin tulevista peleistä. Tämä lasten kanssa tehtävä suunnittelutyö sekä yhtenä tutkimusmenetelmänä oleva heidän havainnointinsa kesti lähes koko syksyn, jonka jälkeen valikoisimme yhdessä pelit kortteihin. Pelien valikoinnin jälkeen tuotin kortit itse kuvittamalla ne.

Kehittämistyön materiaalipaketti tulee käyttöön päiväkodin pihalle edistämään aktiivisempaa pihapelaamista niin, että kaikilla lapsilla on yhtäläiset mahdollisuudet liikua. Materiaalipaketti pyrkii lisäämään henkilöstön ja lasten välistä yhteistä liikkumista ja antaa lapsille enemmän vastuuta ja vinkkejä pelaamisen aloittamiseen sekä kannustaa aikuisia mukaan. Kohderyhmänä ovat varhaiskasvatusyksikön lapset, tuemalla heidän osallisuuttaan liikunnallista toimintaa kohtaan sekä välillisesti varhaiskasvatusyksikön kasvattajat.

3 LASTEN OSALLISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Osallisuus ja osallistava pedagogiikka

Pedagogiikka on kasvatustieteen teoriaa kasvatukseen liittyvistä asioista ja yksinkertaisesti määriteltynä kasvatuksellista oppimista. Varhaiskasvatuksessa lasten ja henkilökunnan välille kasvaa pedagoginen suhde, jonka yhtenä lähtökohtana on kasvattajan vaikuttaminen kasvatettavaan, tukea kasvatettavan omaa kehitystä, kokonaisvaltaista kasvua, elinikäistä oppimista ja hyvinvointia sekä laajentaa käsitystä ympäröivästä kulttuurista ja yhteiskunnasta sekä antaa kaikille yhdenvertaiset mahdollisuudet toimintaan. Varhaiskasvatuksen henkilöstön vastuulla onkin suunnitella ja toteuttaa lasten edun mukaista toimintaa missä lapsen oma mielipide ja toiveet on otettu huomioon hänen ikätasonsa vaatimalla tavalla. Pedagogiikka korostaa kokonaisvaltaista näkemistä, voidaan määritellä, että itse toiminta ei ole ratkaisevaa vaan se mitä siinä toiminnassa tapahtuu. (Ulvinen, 2015.) Ulkoilu ja leikkihetket ovat ihan yhtä pedagogisia kuin ennalta suunnitellut tuokiot ja teemat, kunhan kasvattaja on aidosti läsnä tilanteessa ja tuo leikkiin omaa ammattitaitoaan sekä sanoittaa leikin lomassa leikin kulkua.

Osallistavan pedagogiikan keskeisimmät periaatteet ovat osallisuus, vastuu ja vapaus. Tavoitteena on opettaa ja ohjata tukien oppijan aitoa vapautta oppia ja kehittyä. Osallisuuden kokonaisuus muodostuu osallistavista rakenteista, opettajan asenteesta ja suhtautumisesta sekä opettajan konkreettisista toimista aitoon kuulemiseen ja mielipiteiden avoimeen esille tuomiseen. (Perunka & Hoppo, 2018.) Aidon osallisuuden saamiseksi tulee vallita yhdenvertainen kohtelu kaikkien välillä ja yhdenvertaisuuden tukemisessa kasvattajan omalla on iso rooli. Osallisuus on asia, mihin rakenteilla pystytään vaikuttamaan. Esimerkiksi osallisuuden esteinä voi olla välinpitämättömyyttä, esteellisyyttä, eriarvoistamista, hierarkian korostamista, kun taas osallisuutta pystytään tukemaan lainsäädännöllä, tasavertaisella ajattelutavalla, monimuotoisuuden kunnioittamisena ja demokraattisuudella. (Kaukinen, 2017.)

3.2 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Osallisuus on aiheena paljon esillä varhaiskasvatuksessa uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) myötä. Lapsen osallisuuden edistämisen taustalla on näiden perusteiden lisäksi 2015 tehty varhaiskasvatustalaki ja nämä yhdessä edellyttävät lapsen osallisuuden edistämistä kaikissa varhaiskasvatuksen toiminnoissa. Lapsen osallisuutta painottaa myös YK:n yleissopimuksen lapsen oikeuksista artikla 12. Siinä käsitellään lapsen oikeutta tulla kuulluksi sekä ilmaista omat mielipiteensä kaikissa häntä koskevissa asioissa. Osallisuuden merkitykset on tunnistettu keskeisenä keinona syrjäytymisen ja huono-osaisuuden torjumisessa. (Holmström & Kittelä, 2017, s. 5.)

Osallisuus ei tarkoita vastuuta päättää kaikesta, vaan osallisuutta on kertoa omat näkemykset, vaikka niiden mukaisesti ei aina toimittaisi. Osallisuuden tulee olla lapselle turvallista ja lapsella tulee olla luotto siihen, että aikuisilta saa huolenpitoa, rakkautta ja rajoja. Osallisuutta on myös se, että lapsi voi päättää haluaako kertoa ja osallistua vai ei. (Tulensalo ym., 2021, s. 19.) Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eritellään laaja-alainen osaaminen, joka tarkoittaa kykyä käyttää tietoja ja taitoa tilanteen edellyttävällä tavalla toimimiseksi. Näitä osaamisen aloja ovat ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, digitaalinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. Raumalla varhaiskasvattajien tukena osallistumisen ja vaikuttamisen tukena on Rauman varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen oppaan 2. luku. (Lapsi kasvun polulla, 2022, s. 30.) Opas korostaa osallisuuden liittyvän kestävä kehityksen sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden osa-alueisiin. Oppaassa on listattuna lasten osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisen keinoja, kuten retkikohteista äänestämisen, syntymäpäiväsankarin toivepuuhan toteuttaminen yhteisvoimin sekä lasten kysymysten ja kiinnostusten kohteista lähtevät tutkimukset. Kun lapsella on mahdollisuus harjoitella itselleen tutussa yhteisössään vaikuttamista ja vastuunkantoa yhdessä muiden lasten ja aikuisten kanssa sekä arvioida yhdessä tehtyjen valintojen vaikutuksia, syntyy positiivinen lasta vahvistava kehä. Pienehköjen asioiden vaikuttamisista voidaan edetä lasten innostuksen ja kehitystasojen mukaan vaikuttamaan laajemmin yhteisöissä kuten päiväkodissa. (Rauman varhaiskasvatuksen kestävä kehityksen opas, 2015, s.15.) Kehittämistyöni liikunnan lisäämiseksi oli lähtenyt etenemään pienten

vaikutusmahdollisuuksien kautta. Ensin ihan vaan kysymyksellä, mitä tänään pelataan ja myöhemmin, mitä koko päiväkodille tuotettaviin pihapelikortteihin laitetaan.

Itselleni keskeisintä osallisuuden tukemisessa lasten parissa on heidän äänensä kuuntelu, heidän mielteidensä ja kiinnostustensa aito kuuntelu ja sen mukainen toiminnan suunnittelu sekä vaihtoehtojen antaminen toiminnalle. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat painottavat osallisuuden merkitystä pedagogiseen suunnitteluun ja lasten hyvinvointiin ja itseluottamuksen kehittymiseen. Osallisuuden periaate on sovellettavissa kaiken ikäisten kaikkeen toimintaan ja osallistamalla ja mahdollisuuksia antamalla saadaan muutoksia myös yhteisön rakenteisiin.

3.3 Arvoperusta, yhdenvertaisuus ja inklusio

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti (Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, n.d.)

Varhaiskasvatustilain mukaan kaikille lapsille tulee antaa yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen. Yhdenvertaisuus merkitsee sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja ketään ei saa syrjiä sukupuolen, iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden tai jonkin muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuden käsitteeseen liittyvät vahvasti käsitteet tasa-arvosta ja tasa-vertaisuudesta. Puhuttaessa erilaisuudesta ja samanlaisuudesta, tulee pohtia, minkä verran ”samanlaisuudessa” sallitaan eroavaisuuksia ennen kuin ”samanlainen” muuttuu ”erilaiseksi”. Käsitteet lapsi, lapsuus ja lapsiperhe jokainen kuulija tulkitsee omasta näkökulmastaan. (Kangas ym., 2021, s. 53.)

Inklusio voidaan nostaa yhdeksi osaksi niin suomalaista varhaiskasvatuksen arvoperustaa kuin osallisuuden pedagogiikkaa. Se sisältää näkemyksen kaikkien omasta

äänestä, joka tulisi tunnistaa, kuulla ja joka tulisi ottaa huomioon. Inklusion taustalla vaikuttavat arvoina muun muassa tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja kaikkien lasten yhtäläiset oikeudet. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa inklusiolla tarkoitetaan kaikille yhteistä varhaiskasvatusta, jossa jokaisella lapsella on hänen mahdollisesti tarvitsevana tukitoimet ja yksilöllinen pedagoginen ohjaus tuotuna omaan varhaiskasvatyksikköönsä. Laadukkaassa inklusiivisessä kasvatuksessa ja opetuksessa siirretään pois esteitä kaikkien osapuolten osallisuudelle, jotta olisi mahdollista nähdä syrjäyttäviä käytänteitä ja muuttaa niitä. Inklusiolla ymmärretään sosiaalisesti oikeudenmukaista kasvatusta, jolla pyritään näkemään erilaisuus vahvuutena ja erilaisuuksien moninaisuus jokaisen etuna. Tällöin inklusiivisessä varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota ympäristöön ja sen muokkaamiseen sekä luomaan kuulumisen tunne osoittamalla, että jokaista arvostetaan juuri sellaisen, kuin hän on. (Kangas ym., 2021, s. 59.)

Nykyään on yhä yleisempää, että varhaiskasvatukseen osallistuu enenemissä määrin lapsia, jotka eivät hallitse valtaväestön kieltä. Haasteena vähemmistössä olevien eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kanssa on ollut heidän osallisuuttaan, osaamistaan ja kiinnostuksen kohteita tukevien toimintamenetelmien ja tapojen kehittäminen. Tähän haasteeseen pyritään vastaamaan muun muassa tutkimalla ja kehittämällä osallisuutta ja toiminnallisuutta tukevia menetelmiä, kielten ja kulttuurien oppimista, dialogista ja yhteisöllistä oppimisprosessia sekä leikin ja mielikuvituksen keinoja. (Kangas ym., 2021, s. 128.) Kuvalliset pihapelikorit ovat mielestäni yksi tällainen osallisuutta ja kiinnostuksen kohteiden kertomista helpottavan työmenetelmän kehittämistä lasten liikkumisen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa.

4 LASTEN LIKUNTASUOSITUKSET JA LIKUNTAKASVATUS

Lapsella on oikeus ja tarve liikkua päivittäin. Lasten fyysisen aktiivisuuden suositus on vähintään kolme tuntia joka päivä. Suositus koostuu kuormittavuudeltaan monipuolisesta liikkumisesta: kevyestä liikunnasta, reippaasta ulkoilusta ja erittäin

vauhdikkaasta fyysisestä aktiivisuudesta. Näiden lisäksi tulee lapselle antaa mahdollisuus myös rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2016, s. 9.)

Varhaiskasvatuslaki määrittää, että jokaisella varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus monipuoliseen, suunniteltuun ja tavoitteelliseen liikuntakasvatukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 on eriteltyä pedagogisen toiminnan keskeiset tavoitteet ja sisältö eri oppimisen alueisiin. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueita ovat Kielten rikas maailma, Ilmaisun monet muodot, Minä ja meidän yhteisömme, Tutkin ja toimin ympäristössäni sekä Kasvan liikun ja kehityn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2022, s. 42) Tähän viimeiseen oppimisen alueeseen sisältyy liikkuminen. Varhaiskasvatuksessa lapsia kannustetaan kaikkina vuodenaikoina ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin tavoitteena innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti. Ohjatun liikunnan lisäksi mahdollistetaan päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan mahdollisuuksia niin sisällä kuin ulkona. (Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet, 2022, s. 50.)

Liikkuminen on keskeinen osa varhaiskasvatuspäiviä ja materiaalien lisäksi kasvattajien tukena on valtakunnallisia liikuntakampanjoita, joiden on osoitettu lisäävän ainakin hetkellisesti lasten fyysistä aktiivisuutta. (Sääkslahti, 2015, s. 218) Tällainen valtakunnallinen kampanja oli esimerkiksi Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma vuosina 2015–2019, joka tunnetaan nykyisin nimellä Liikkuva varhaiskasvatus.

Kasvamisen ja kehittymisen menetelmänä esitellään liikuntakasvatus, joka on toimintaa, jossa liikuntaan kuuluvia ilmiöitä tarkastellaan kasvatuksellisesta näkökulmasta. Sen tavoitteena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä liikunnan avulla sekä pyrkiä antamaan lapselle edellytyksiä omaan liikunnalliseen elämäntapaan. Kasvattajalle näihin tavoitteisiin pääseminen vaatii liikkumisen mahdollistavien ja innostavien oppimisympäristöjen ja -tilanteiden luomisen, joiden avulla lapsella on mahdollisuus luoda liikkumisesta myönteisiä kokemuksia. (Sääkslahti, 2015, s. 151.) Lapselle suurin osa fyysisen aktiivisuuden määrästä tulee ulkoilemisesta, ja siksi lasta tulee systemaattisesti kannustaa siihen. Eri motoristen taitojen hyödyntäminen ja soveltaminen on tärkeää niin motivaation säilyttämisen kuin taitojen vakiinnuttamisen vuoksi.

Toistot luovat edellytyksiä iloita jo opituista taidoista ja innostaa lasta haastamaan omaa taitotasoaan uusilla ja vaikeammilta tuntuilta tehtävillä. (Sääkslahti, 2015, s. 163.) Tässä kehittämistyössäkin mukana olevat 3–4-vuotiaat lapset kuuluvat siihen ikäryhmään, jonka muistin kehitys on edennyt siihen vaiheeseen, että heillä pysyy mielessä yksinkertaisten yhteisleikkien säännöt. Tässä ikäryhmässä liikuntakasvatuksen tavoitteena on opetella leikkimään yhteisleikkejä ja -pelejä, kuten näistä pelaamiamme hippaa ja maa-meri-laivaa. Lasten itsekeksimät leikit ja mielikuvitusleikit ovat tarpeellisia heidän kokonaisvaltaisessa kehityksensä. (Sääkslahti, 2015, s. 160.) Mielikuvitusta tässä kehittämistyössä olin pyrkinyt tukemaan monissa eri tilanteissa ja yksi isoin esimerkki on yhdessä keksimämme hipan variaatio, Hai-hippa, mikä on selvästi lasten suosiossa.

5 KUVAT KOMMUNIKOINNIN TUKENA

Kuvakommunikointi tarkoittaa puheen ja sanattoman viestinnän rinnalla kuvasymbolien käyttöä. Kuvilla pystytään esittämään asiaa, mitä ei kyetä ilmaisemaan sanallisesti tai sanattomasti. Kuvat toimivat myös keinona vaikeasti puhutussa ja kirjoitetussa muodossa olevien asioiden havainnollistamisessa. Kuvien käyttö ilmaisun välineenä vaatii harjoittelua. Kuvien käytön opettelu ja kuvat itsessään mahdollistavat viestin välittämisen ja vastaanottamisen kielellisten taitojen puutteista huolimatta. (Papunet, 2020.)

Varhaiskasvatuksessa käytetään kuvia paljon työtapoina ja oppimisympäristöissä ja niitä voidaan käyttää muun muassa pedagogisina järjestelyinä tukiessa kieltä ja kommunikaatiota (Lapsi kasvun polulla, 2022, s. 50.). Kuvia voidaan alkaa käyttää vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin tukena jo ennen kuin kuvat olisivat lapselle tuttuja. Kuvat saavat merkityksensä tulevissa kommunikointitilanteissa, jonka jälkeen niitä voidaan käyttää ilmaisun välineenä osoittamaan kuvan esittämää asiaa. Kuvien avulla pystytään muun muassa jäsentämään arjen toimintaan, tukemaan keskustelua tai kuvittaa päiväjärjestystä. Kuvien käytön vakiinnuttamiseksi, on tärkeää, että aikuinen mallittaa lapselle kuvien käyttöä. Aikuinen voi esimerkiksi kertoessaan seuraavaksi

tapahtuvaa asiaa lapselle, samalla osoittaa ja näyttää kuvaa samanaikaisesti. Visuaalisuus tukee puheen ymmärtämistä ja kuvien pariin voi myös palata uudestaan, mikä tukee muistin kehittymistä. (Aivoliitto, n.d.)

Kuvilla tuotetun viestin sanoittaminen on keino varmistaa, että kuvien avulla tuotettu viesti on tulkittu oikein ja siten kuin se oli tarkoitettu (Papunet, 2020.). Jokaisella ihmisellä on oikeus tulla ymmärretyksi ja huomioduksi ja kuvat ovat joillekin väylä keskustella, pyytää asioita, ilmaista omia tunteitaan sekä kieltäytyä ja valita. Kuvatuki kortit voivat toimia myös arjen ennakointina, helpottavina keinoina lapselle tulevien tapahtumien kulun hahmottamisessa. Kuvatukikortit ovat nimensä mukaisesti kuvia, joilla lapsi hahmottaa mitä tapahtuu nyt ja mitä seuraavaksi. (Nepsytips, n.d.)

6 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Kuvalliset pihapelikortit

Lapsille suunnattuja liikkumiseen ja ulkoiluun liittyviä kuvia löytyy eri tekijöiltä useita. Esimerkiksi Pedapuulta löytyy Satuliikuntakortit, jotka on suunniteltu erityisesti alle 3-vuotiaiden liikunnan ohjaukseen ja Pikku Kakkosen kommunikaatiokorteissa on kuvia erinäisistä liikkumismahdollisuuksista. Selkeästi pihapeleihin liittyviä ei ollut tullut itselleni vastaan. Lasten kanssa ulkona pelatessani olin havainnut puutetta työvälineestä, millä pystyisin ehdottamaan lapselle pihapelaamista, jos yhteistä puhuttua kieltä ei löydy muun muassa vieraskielisyyden tai kielen kehityksen vuoksi. Koska varhaiskasvatuksessa yleisesti käytettävissä kuvakorteissa on kuvia eri ulkoliikuntavälineistä, kuten keinusta ja kipeilytelineestä, kuvalliset pihapelikorttini keskittyvät ainoastaan eri pihapeleihin.

Kuvia ensimmäisistä itse kuvittamistani pihapelikorteista.

Valmiit kuvalliset pihapelikortit tulimme sijoittamaan varhaiskasvatusyksikön pihavaraston ovien sisäpuolelle lasten katseen korkeudelle. Tällöin kortit ovat kaikkien lasten nähtävillä, niihin on esteetön kulku ja on tilaa yhdessä aikuisen kanssa katsella mitä seuraavaksi tehtäisiin. Myös leluja hakiessaan voi kortit nähdessään muuttaa mieltään yhteisen liikunnallisen toiminnan suuntaan. Varaston ovien sisäpuolelle sijoittaminen

takasi myös paremmin laminoitujen kuvakorttien säilymisen ehjinä suojassa sateelta, tuulelta tai pois irrottamiselta.

6.2 Lasten osallistaminen

Osallisuuden kokemus on tunne, jonka olemassaoloa ei voi ulkopuolelta tietää, mutta kehittämällä yhdessä eri toimintoja lasten kanssa, voimme luoda lapsille mahdollisuuksia toimia ja kokea osallisuutta ja luoda lapsiystävällisiä tapoja selvittää osallisuuden kokemusta (Tulensalo ym., 2021, s. 14). Myös tässä työssäni halusin antaa lapsille osallisuuden kokemuksen, mahdollisuuden olla konkreettisesti mukana yhteisen toiminnan kehittämisessä suunnittelusta toteutukseen asti. Lasten osallisuuden tukeminen on suurilta osin kiinni aikuisten toiminnasta (Tulensalo ym., 2021, s. 17). Ja sen vuoksi ainakin omalta osaltani pyrin ajattelemaan työssäni toimintaani niin, että miten lapsen näkevät sen ja mitä he ovat mieltä.

Osallisuuden tukeminen on kaikkien lasten oikeus ja esimerkiksi kehitysvammaisten, erityislasten, joilla on ymmärryksen- ja oppimiskyvyn alueella vammaa, tai vieraskielisten lasten kuulluksi tuleminen vaatii enemmän aikaa aikuisilta ja kasvattajilta. Osallisuutta voi tukea tarjoamalla vaihtoehtoja lapsen valittavaksi, antaa lapsen päättää ja tehdä itse, hyödyntää erilaisia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, mahdollistaa lasten välistä leikkiä ja ystävyysuhteita, tarjota mahdollisuuksia päästä mukaan yhteiseen toimintaan ja huomioida lapsen kaikki aloitteet ja mielenkiinnonkohteet. (Tukiliitto, n.d.) Näitä kaikkia pyrkisin edistämään kehittämällä varhaiskasvatusyksikön pihalle kuvalliset pihapelikortit, jotta jokainen lapsi voi yhtä lailla osallistua yhteiseen toimintaan, valita mieleistä tekemistä, vaalia ystävyysuhteita, leikkiä, osallistua ja liikkua eikä se ole keneltäkään pois esimerkiksi kielellisen ymmärtämättömyyden tai vähäisen motivaation juoksupelejä kohtaan takia. Kuvat auttavat kommunikoinnissa ja kuvien pelit ja laululeikit oli valittu yhdessä lasten kanssa, heidän mielenkiintonsa mukaan.

Lasten mielipiteitä lähdin selvittämään haastatteleamalla heitä ryhmänä, jolloin pienemmät lapset saivat pohtia projektia isompien lasten tukemana ja ottaa osaa keskusteluun omien halujensa ja osaamistensa mukaan. Kävin myös keskustelua jokaisen

lapsen kanssa kahdestaan leikin lomassa lelujen välityksellä, jolloin keskustelu oli heille luontevampaa kuin haastattelu, jossa istutaan vastakkain ja odotetaan jokaiseen kysymykseen vastausta. Pyrin näin luomaan erilaisia tilanteita lapsille osoittaakseni heidän näkemystensä olevan tärkeitä ja kiinnostavan minua. Sain selville lasten mielenkiinnon kohteita ja haluja, olemalla myös itse mukana pelaamassa ja leikkimässä heidän kanssaan pihalla sekä havainnoimalla heidän keskinäisiä leikkejään.

6.3 Puolistrukturoitu teemallinen ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelun aloitin rauhoittamalla tilaa niin, että istuimme lasten kanssa rinkiin tyynyjen päälle lattialle. Olin hakenut itselleni valmiiksi kuvamateriaaliksi Roihusten perhe materiaalipaketista a3 kokoisen kuvan päiväkodin piha-alueesta (Kipinäkeskus, n.d.). Kuvasta löytyy selkeinä piirustuksina päiväkodin pihan aktiviteettejä, lapsia, eri tunteita ja tilanteita, mutta kuva toimi tässä ohjauksessa vain aiheeseen virittävänä ja sitä tutkittuamme juttelimme, mitä kaikkea kuvassa olevat lapset voisivat pelata pihapelialueella ja mitä meillä lapset tykkäävät pelata pihalla. Kun tätä keskustelua heidän lempipeleistään oli käyty, siirsin keskustelua siihen suuntaan, että tehdään yhdessä meidän pihallemme kuvalliset kortit pihapeleistä, joita voisimme pelata siellä yhdessä. Seuraavaksi ohjasin keskustelua siihen, että he kaikki saavat osallistua miettimään, mitä niihin kuviin laitetaan, mitä pelejä he haluavat pelata. Puhuimme, että nyt tulevan syksyn ajan pihalla voidaan pelata myös aivan uusia pelejä, joita ohjaan ja jos ne ovat olleet kivoja, niitäkin voidaan laittaa kuviin. Yritin pitää huolen siitä, että en puhu lasten puolesta, vaan esitän tarkentavia kysymyksiä sekä pyrin toiminnallani johdattamaan heitä mahdollisimman vähän. Ryhmähaastatteluja pidin kaksi kertaa. Ensimmäisen alku syksystä ja toisen loppu syksystä. Molemmilla kerroilla haastatteluihin osallistuivat samat viisi lasta. Minulla oli haastatteluhetkillä muistiinpanovälineet mukana, joihin laitoin avainsanoja ylös ja haastattelujen jälkeen kirjasin ylös tarkemmin lasten vastauksia. Aktiivisesti pihapeleihin osallistui näiden viiden lisäksi lähes kaikki muutkin 3–4-vuotiaiden ryhmän lapset ja pienempien lasten ryhmästä kolme.

Haastattelut olivat teemahaastatteluja ja keskusteluomaisia tilanteita, joissa haastattelut eivät edenneet tarkkojen, yksityiskohtaisten ja valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta, vaan joustavammin aiemmin kerrotun teeman pohjalta. Haastatteluissa pyrittiin

huomioimaan eleitä ja tulkintoja, antaa vapaalle puheelle tilaa sekä vastaamisen vapaus. Haastattelutilanteissa keskusteluja ohjataan avainsanoja ja apukysymyksiä esittämällä, jotta keskustelua pystytään pitämään yllä. Tämänlainen haastattelu edellyttää huolellista aiheeseen tutustumista ja tilannetajua, jotta keskustelu pystytään kohdistamaan yhteen teemaan. Teemahaastattelu tutkimuksellisessa mielessä on analysoitavissa monin tavoin ja haastatteluun on hyvä valita sellaisia haastateltavia, joilta arvelaan saavan parhaiten tietoa kiinnostuksen kohteena olevasta asiasta. (KvaliMOTV, n.d.)

Seuraavan ryhmähaastattelun pidimme myöhemmin syksyllä ja keskustelimme ensin tästä yhteisestä projektista, ja mitä he muistavat viime juttuluhetkestä, mitä kivoja pelejä on pelattu ja mitä pelejä he haluavat uudestaan pelata. Kysyin myös lapsilta siitä mitä he ovat tykänneet siitä, että aikuinen/aikuiset pelaavat pihalla heidän kanssaan. Tähän kysymykseen sain heti vastaukseksi ” Juokseminen on kivaa, kiva kun aikuinen juoksee meitä kiinni.” Tämän vastauksen oletin koskevan kehittämäämme Hai-hippaa, mitä olimme pelanneet paljon syksyn mittaan, ja lapset ovat opettaneet tätä peliä myös muille aikuisille. Ajattelin, että uuden ryhmähaastattelun on parempi olla suhteellisen pian yhden monipuolisen pihapelihetken jälkeen, jotta lapset muistavat asiat paremmin. Tämä oli hyvä ratkaisu, sillä pienempiä lapsia sai orientoida uudestaan aiheeseen jonkin aikaa, kun taas ryhmän isoimmat lapset olivat innoissaan osallistumassa keskusteluun ja vaikuttivat olevan jopa odottavaisin mielin kuvien valmistumisen suhteen. Tässä keskustelussa kirjasin ylös lasten mainitsemia pelejä, joita he toivoivat kortteihin tulevan. Ensin mainitut olivat odotettavissa olevat pelit, joita he useimmin pyysivät ulkoilujen aikana. Nämä olivat Maa-meri-laiiva, hippaleikki, polttopallo, jalkapallo, peili sekä itse kehittelemämme Hai-hippa, joka on saanut inspiraationsa Baby Shark-laulusta.

6.4 Strukturoimaton yksilöhaastattelu leikin yhteydessä

Lasten mielipiteen selvittäminen on kuuntelemista, katselemista, yritystä ymmärtää ja aktiivista vuorovaikutusta, jotta lapsi kokee mielipiteensä tärkeäksi ja kiinnostavaksi. Pienelle lapselle tai lapselle, jolle suullinen vastaaminen tuottaa hankaluuksia, haastatteluun voi lisätä leikillisiä elementtejä. Pieni lapsi voi vastata haastateltavan

kysymyksiin yhdellä sanalla tai kokea tilanteen epämiellyttäväksi, jolloin haastattelijan johdattelua esiintyy helposti. Haastatteluissa leikillisten elementtien lisäämisen lisäksi haastattelijat käyttävät avoimia kysymyksiä, käyttävät selkeää kieltä ja lyhyitä lauseita sekä antaa lapsen tehdä aloitteita toiminnan kautta, sillä lapset osoittavat myös toiminnallaan, mikä on heille tärkeää. (Pelastakaa lapset, n.d.) Avoimessa eli strukturoimattomassa haastattelussa lasten kanssa käytin avoimia kysymyksiä. Syventävillä lisäkysymyksillä haastattelijat vie haastattelua eteenpäin. Tämänlainen haastattelu on keskustelunomainen ja aiheen määrittelyltään väljempää. Haastattelu etenee haastattelutavan ehdoin, ei haastateltavan johtamana. (Oppariapu, n.d.)

Leikki itsessään on keskeinen pedagoginen työmenetelmä varhaiskasvatuksessa ja se edistää lapsen kehitystä, hyvinvointia, oppimista ja hyvinvointia. Lapsi oppii leikin avulla hyödyntämällä tiedostamattaan ympäröivää maailmaa, kiinnostustaan ja kokemiaan tunteitaan sekä testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Ryhmässä leikkiessään lapset kehittävät vuorovaikutustaitojaan, oppivat säätelämään tunteitaan ja tahtomisiaan ja opettelet huomioimaan toisia. Leikki vahvistaa myönteistä tunteiden ilmaisua ja kasvattaa yhteisöllisyyttä. Pedagogisesti leikistä henkilöstö voi havainnoida ja dokumentoida lasten kiinnostuksen kohteita, ajattelumaailmaa ja kokemuksia ja näitä havainnoita käytetään leikin rikastuttamiseen ja toiminnan suunnitteluun. Leikkien havainnoista ja niiden yhteydessä syntyneistä keskusteluista henkilöstön on hyvä kertoa huoltajille, jotta edistetään leikin jatkumista kotona (Lapsi kasvun polulla, 2022, s. 34).

Yksilöhaastatteluja kävin lasten kanssa enemmänkin leikin lomassa. Ainakin pienempien lasten kanssa tällä tavoin sain enemmän heidän ajatuksiaan ilmi. Karhu nukkuu - laululeikki tuli muutamallakin kolmevuotiaalla esille näin kahdestaan jutellen. Samoin Pikku jänö nukkuu -laululeikki. Pääosin muutenkin oli jakoa siinä, että isommat lapset, jotka osaavat jo hieman sääntöleikkejä, pyysivät sen kaltaisia ja nämä kolmen ikävaiheilla olevat enemmän laululeikkejä. Mielelläni lisään laululeikkejä näiden sääntöpelien joukkoon, jotta oikeasti kaikille löytyy jotain ikätason ja mielenkiinnon mukaista.

Osallisuuden kannalta tällaiset ryhmä- ja yksilöhaastattelut tuntuivat olevan onnistuneet, kaikkien lasten mielipiteitä tuli ilmi, jos ei ryhmähaastattelussa pienempien ääni kuulunut isoimpien innostuksen vuoksi, niin he saivat oman vuoronsa rauhallisissa

kahdenkeskisissä avoimissa haastatteluissa. Ryhmän neljävuotiailta tuli jo kyselyä, milloin päästään valikoimaan kuvia ja kuinka kivaa heistä on saada päättää niistä. Lapset ovat aitoja vuorovaikutuksessaan ja tällainen spontaani kommentti tähän kohtaan antoi kuvan, että ihan oikean työn ääressä ollaan.

6.5 Havainnointi

Yhtenä tutkimusmenetelmänä kehittämistyön tekemisessä käytin lasten havainnoimista. Havainnointi sopii hyvin tämän tyylliseen kehittämistehtävään, jonka kohteena on yksilöiden toiminta ja vuorovaikutus toistensa kanssa. Pääosin toimin aktiivisena havainnoijana osallistumalla itse ulkona toimintaan lasten kanssa. Havainnoinnin avulla onkin mahdollista saada tietoa muun muassa siitä, miten havainnoitavat käyttäytyvät ja mitä tapahtuu heidän luonnollisessa toimintaympäristössään. Tutkimuksellinen havainnointi ei ole ainoastaan satunnaista katselemista vaan systemaattista tarkkailua. Havainnoinnin avulla pystytään täydentämään haastatteluja tai niillä voidaan täydentää havainnointia. (Oppariapu, n.d.) Havainnoinnin aineistoa käytin sekä itsenäisesti opinnäytetyön raportin että ryhmä- ja yksilöhaastattelujen tukena. Havainnoinnin tuloksia kirjasin itselleni syksyn mittaan muistiin vihkoon, esimerkiksi sen, kuinka nopeasti lapset omaksuivat Maa-meri-laiva-leikin sanattomaksi aloitukseksi vihreän, keltaisen ja sinisen Hulavanteiden haun varastosta. Käytimme konkreettisia esineitä merkitsemään maan, meren ja laivan paikat pelatessamme pihalla ja nämä hulavanteet toimivat siinä hyvin. Ne olivat helposti siirrettävät ja helposti saatavilla ja lapset ymmärsivät säännöt nopeasti, kun heillä oli selkeä paikka mihin juosta ohjeen mukaan.

6.6 Luvat

Kun opinnäytetyöstä alettiin keskustelemaan yksikkömme johtajan kanssa, katsoi hän työn olevan toimintamme kehittämistä pedagogisesti, eikä tutkimuksellista. Hän ehdotti kuitenkin, että otan yhteyttä kaupunkimme varhaiskasvatuksen johtajaan tarkistaakseni hänen mielipiteensä tutkimusluvan tarpeellisuudesta. Tutkimusluvan hakemiseksi olin sähköpostitse yhteydessä kaupunkimme varhaiskasvatusjohtajaan, joka opinnäytetyön suunnitelmaani perehdyttyään katsoi opinnäytetyöni ”olevan osa yhden

päiväkodin varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa ja kehittämistyötä. Näin ollen varsinaista tutkimuslupaa ei opinnäytetyöhön tarvita.” Varhaiskasvatuksen johtaja on kirjoittanut virallisen suostumuksen AMK opinnäytetyön tekemiseen tutustuttuaan opinnäytetyön suunnitelmaan (Liite 2.)

Ryhmän lasten vanhemmille olin esitellyt opinnäytetyötäni koko syksyn ajan esimerkiksi heidän tullessaan lapsia hakemaan pihalta. Olin kertonut tekeväni opinnäytetyötä lisätäkseen aktiivisuutta pihalla pelaamiseen ja miten se oli näkynyt, vaikka sinä kyseisenä päivänä ja miten heidän lapsensa oli toiminut ja ottanut vastaan tämän pelaamisen. Ennen ryhmä- ja yksilöhaastatteluja esittelin tarkemmin lasten osallisuuden näkökulmaa pihapelien kehittämisessä niille vanhemmille, joiden lasten olin ajatellut osallistuvan haastatteluihin ja pyysin lupaa heidän lasten osallistumisesta haastatteluihin. Kirjallisia lupia vanhemmilta en pyytänyt, sillä tämän lapsia osallistavan, pihalla pelaamisen lisäämiseen tähtäävän opinnäytetyön katsottiin olevan osa päiväkodin omaa varhaiskasvatusarjen pedagogiikkaa ja kehittämistyötä.

Olin myös kertonut, että opinnäytetyössäni en tule mainitsemaan mitään asiaa tai lisäämään yhtään kuvaa, mistä lapsen voisi tunnistaa. Opetushallituksen laatimien pedagogisen dokumentoinnin tietosuojakysymysten mukaan pedagogisesti perusteltu ja toimintaan kuuluva kuvaaminen varhaiskasvatuksessa on lähtökohtaisesti sallittua, mutta vanhemmille tulee kertoa asiasta. Ja jos kuvia halutaan jakaa, siihen tulee saada vanhempien suostumus. (Haanpää & Kola-Torvinen, 2018, s.18.)

Vanhempien kanssa käydyistä keskusteluista erityisesti mieleen jäi yksi. Keskustelin opinnäytetyön etenemisestä lapsen vanhemman kanssa ja kerroin hänelle tulevasta pihapelihetkestä, jonka aikana tulemme yhdessä pienen ryhmän kanssa laittamaan pihapelikortit paikalleen. Samalla kysyin vielä erikseen häneltä lupaa hänen lapsensa kuvaamiseen, sekä kerroin sen, että kuvassa ei tule tunnistettavasti lapsi näkymään ja kuva tulee opinnäytetyön raporttia varten. Kertoessani tulevasta pihapelihetkestä ja korttien paikalleen laittamisesta, hänen lapsensa alkoi vieressä luetella pelejä, mitä pihapelikortteihin tuli. Lapsen spontaani reaktio kertoi, että läsnä olevan aikuisen kanssa pelaaminen on jäänyt hänelle positiivisesti mieleen. Kehuin ja kiitin lasta hänen muistamisestaan sekä kerroin, kuinka paljon olen itse pitänyt hänen kanssaan pelaamisesta ja kuinka aktiivisesti hän on halunnut osallistua.

6.7 Kuvallisten pihapelikorttien paikalleen laittaminen

Kiinnitimme kuvalliset pihapelikortit yhdessä lasten kanssa yhtenä iltapäivänä, kun pidimme pihapeli hetken pienen ryhmän kanssa toisten ollessa vielä sisällä päiväkodissa. Levitimme kaikki kortit maahan ja lapset saivat katsoa kuvia ja kertoa pelin nimen tunnistettuaan kuvista sellaisen. Kun lapsi tunnisti pihapelin, kehuin häntä ja annoimme toisillemme läpyt. Käytyämme kaikki kuvalliset pihapelikortit läpi, lapset saivat halutessaan omalla vuorolla naulata vasaralla valvotusti kortin varaston oveen kiinni. Lasten toiveesta pelasimme Hai-hippaa kuvien naulaamisten välissä hetken aikaa. Koen, että oli oikea päätös laittaa kuvat paikalleen pienen lapsiryhmän kanssa niin, että lapsia ei ollut pihalla samaan aikaan monta ja saimme pelata ja juosta koko pihalla. Tällöin pystyin keskittymään antamaan kaiken huomion lapsille ja heidän pelaamistoiveilleen sekä keskeyttämään korttien naulaamisen heidän toivoessaan pelata välillä. Antaessani tälle pelaamisen hetkelle vapaata aikaa ja luvan edetä lasten haluamalla tavalla, tuin myös heidän leikillisyyttään. Leikkiessään lapset toimivat aktiivisesti merkityksen rakentajina ja omaksuvat uusia tietoja ja taitoja. Lasten leikeistä on löydettävissä lisäksi aikuisia matkivia ja kopioivia piirteitä, joiden ajatellaan olevan apuna sosiaalisten vuorovaikutusten opettelussa. Aikuisten käyttäytymismalleja lapset muokkaavat jatkuvasti itse leikeissään. (Kangas ym., 2021, s. 62.)

Kun muut lapset tulivat ulos ryhmittäin, kuulin näiden kanssani olleiden lasten kertovan toisille, mitä he olivat tehneet jo ulkona ja menivät näyttämään varaston ovesta kuvia toisilleen. Voisin sanoa, että tämä korttien paikalleen laitto oli oikein onnistunut siitä näkökulmasta, että olen halunnut nähdä lisääkö lasten osallistaminen heidän aktiivisuuttaan kuvien käyttöön.

Kuvia pihapelikorttien paikoilleen laittamisesta varaston oveen.

7 POHDINTAA KEHITTÄMISTYÖSTÄ

Opinnäytetyönraportin tekoa tapahtui koko suunnittelu- ja havainnointityöskentelyn ajan. Kuvallisten pihapelikorttien valmistumisen jälkeen aloin keskittymään havainnoimaan pihapelikorttien käytön toimivuutta olemalla aktiivinen liikkuja lasten kanssa. Halusin havainnoida työyhteisöä sen jälkeen, kun olimme saaneet lasten kanssa kortit paikalleen ulos. Halusin nähdä ottavatko he työvälineekseen kuvalliset pihapelikortit, löytävätkö lapset kortit ja lisäävätkö kortit myös vieraskielisten ja kielelliseen kehitykseen tukea tarvitsevien lasten osallisuutta pihalla liikkumiseen, kun kuvat ovat enemmän läsnä.

Vaikka tiesin jo heti syksyllä yhtenä huomioon otettavana haasteena olevan ryhmien ikärakenteen ja sen, että yksikkömme 5-vuotiaat ovat toisessa kiinteistössämme esikoululaisten kanssa niin toisena haasteena vastaan tuli sairastelut. Niin lasten kuin henkilökunnan. Osa lapsista, jotka olivat aktiivisesti olleet mukana ulkona pelaamisessa, sairastelivat myöhemmin syksyllä usein ja täten en saanut heitä mukaan ryhmähaastatteluihin. He pääsivät osallistumaan kuitenkin yksilöhaastatteluun, jolloin sain myös heidän mielipiteensä ja toiveensa tietooni. Myös henkilökunnan sairastelut vaikuttivat suuresti siihen, kuinka paljon loppujen lopuksi kerkesin pelaamaan lasten kanssa. Henkilökunnan sairastelujen vuoksi olen vaihtanut työskentelemään niihin ryhmiin, missä on ollut eniten henkilöstötarvetta ja aika usein olenkin ollut alle 3-vuotiaiden ryhmässä

ja eri pihalla kuin pihapeleihin osallistuneet isot. Isoin vaikutus sairasteluilla oli siihen, että suunnittelemani ryhmähaastattelut ja kuvakortteihin tulevien pelien valita siirtyi myöhemmäksi. Syksyn tavoite aikataulullisesti oli se, että pystyin näyttämään ja opettamaan lapsille eri pelejä ja luomaan pohjaa aktiiviselle pihapelaamiselle ennen korttien valmistumista.

Havaitsin jo syksyllä, että tullessani itse ulos saan heti ympärilleni lapsia, jotka tulevat pyytämään Hai-hippaa tai pienempien lasten sille antaman nimityksen mukaan Nam Nam -hippaa. Lapset siis nopeasti tiesivät keneltä pyytää pelaamista. Havaitsin myös, että samaa hippa peliä lapset alkoivat pyytää muutamalta muultakin aikuiselta ja tämä oli mielestäni merkki siitä, että omalla pelaamisen aktiivisuudellani olin jo suhteellisen nopeasti saanut luotua alun lapsilähtöisemmän pihapelaamisen suuntaan. Syksyn mittaan lapset selvästi omaksuivat, että pihalla leikkimisen, keinumisen ja kiipeilyn lisäksi he saavat helposti houkuteltua aikuisen hippa peliin, eivätkä ainoastaan odota aikuisen aloittavan sitä.

Seuratessani ovatko kuvalliset pihapelikortit mielestäni lisänneet liikunta aktiivisuutta työyhteisössä, olen sitä mieltä, että isoin vaikutus on vielä ollut siinä, että muutamat aikuiset itse ovat aktivoituneet lisäämään pihalla pelaamista. Pihapelikortit ovat oikeastaan edelleen vain sen pienen ryhmän käytössä, jotka ovat olleet mukana niiden suunnittelussa ja paikalleen laittamisessa. Korteista pelien valikoimista on minulta pyytäneet muutamat niitä sinne naulanneet. Suurin osa lapsista, jotka ovat olleet aktiivisemmin mukana projektissa muistavat korttien teon myötä, mitä haluavat seuraavaksi pelata. Itse olen vielä katsonut pihapelikortteja enemmänkin 2–3-vuotiaiden lasten kanssa, joille kuvasta näyttäminen tukee haluamansa tekemisen sanoittamista. Koen, että talvi vuodenaikana rajoittaa osaltaan pihalla pelaamisen mahdollisuuksia ja pihapeli valikoima tulee kasvamaan, kun keväällä lumien poistuttua maahan voidaan piirtää esimerkiksi lasten usein toivoma Pikipata peli. Talven myötä pihapelaamisen valikoima jäi kuin huomaamatta pienemmäksi, mutta suosikki hipat pysyivät.

Haastattelin muuta henkilökuntaa heidän havainnoistaan pihalla pelaamisen suhteen, sillä oma näkökulmani ja huomioni on siltä ajalta, kun itse olen ulkona. Itse pihalle saapuessani saan nopeasti ja pyytämättä ympärilleni lapsiryhmän, joka pyytää pelaamista. Tämän huomion ovat huomanneet myös osa työyhteisön jäsenistä päiväkodin

sisältä päin ulkoiluja seuratessaan ja he kertoivat huomanneensa koko pihapiirin, niin lasten kuin aikuisten liikkuvan silloin aktiivisemmin. Haastatteleamalla muiden ryhmien aikuisten mielipiteitä, he olivat havainneet saman kuin mikä oma mielipiteeni oli. Lapset ovat innokkaampia pyytämään aikuisia ottamaan heitä kiinni Hai hipan tai Banaani hipan merkeissä ja yleistyneet yhteiset juoksupelit ovat lisäksi vähentäneet pihalla joidenkin lasten keskuudessa tapahtuvaa tavaroista kinastelua tai tappelemista. Lisäksi ryhmien aikuisten kanssa keskustellessani heidän havainnoistaan, he nostivat esille sen, että kaikkien aikuisten tulee jatkossa tukea aktiivisemmin pihalla pelaamista, jotta yleinen toimintakulttuuri saadaan muutettua entistä aktiivisemmän pihalla pelaamisen suuntaan. Aikuisten aktivoituminen lisätä pihalla pelaamista tukee lapsille kauden mittaan muodostunutta mielikuvaa siitä, että he voivat olla aktiivisia toimijoita yhteisen pelaamishetken aloittamisessa.

Tavoitteiden toteutumisen kannalta koen, että pihapelikorttien myötä pihapelit ovat nyt kaikille lapsille helposti lähestyttävässä muodossa esillä ja kortit lisäävät kaikkien lasten mahdollisuutta oman pihalla pelaamisen toiveensa esille tuomiseen, kunhan korttien käyttäminen uutena työmenetelmänä vakiintuu. Tällä hetkellä kehittämistyöprosessina on lisännyt niiden lasten pelaamistoiveiden esittämistä, jotka ovat saaneet osallistua kehittämistyön suunnitteluun ja toiveiden esittäminen on levinnyt heidän mallin myötä muillekin lapsille. Iahduttavaa on ollut itse havaita ja kuulla muilta, että tavoitteena ollut henkilöstön ja lasten välinen yhteinen liikkumisaktiivisuus on alkanut kääntyä aktiivisempaan ja lapsilähtöisempään suuntaan.

LÄHTEET

Opetushallitus. Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. Haettu 18.1.2023.

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-video-sarja>

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. 13.7.2018. Haettu 20.1.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Tulensalo, H & Kalliomeri, R & Lainio, J. (2021). Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Pelastakaa Lapset ry.

Sääkslahti, A. (2015). Liikunta varhaiskasvatuksessa. PS-kustannus.

Ulvinen, V-M. (2015). Mitä on pedagogiikka, mitä on didaktiikka? Oulun yliopisto.

<https://vimeo.com/148221975>

Perunka, S & Happo, I. (2018). Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. Oulun ammattikorkeakoulu. <http://www.oamk.fi/epooki/2018/osallistava-pedagogiikka/>

Kaukinen, R. 2017. Nuorten osallisuus ja yhdenvertaisuus palokunnassa. Haettu 27.1.2023. <https://vimeo.com/195632637>

Holmström, A & Kittelä, R. (2017). Lapsen osallisuutta edistämässä. Varhaiskasvatuksen yksiköille, tiimeille ja työntekijöille. Laurea ammattikorkeakoulu.

https://peda.net/forssa/varhaiskasvatus/lumoudu-lapsesta/loeo:file/download/785b64c5b36b5b8c7cff80108ee249a688634d68/Lumoudu%20lapsesta_Opas_lapsen-osallisuutta-edistamassa.pdf

Lapsi kasvun polulla. (2022). Rauman kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Rauman kaupunki. <https://www.rauma.fi/wp-content/uploads/2019/09/Vasu-2017-ja-2019.pdf>

Rauman varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen opas. (2015). Rauman kaupunki. https://www.rauma.fi/wp-content/uploads/2016/11/Rauman-varhaiskasvatuksen-keke-opas_11.2.2016.pdf

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus.fi. Lait ja asiakirjat. Opetus ja kulttuuriministeriö. Haettu 8.1.2023. <https://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/lait-ja-asiakirjat/>

Kangas, J, Lastikka, A-L & Karlsson, L. (2021). Voimauttava varhaiskasvatus – Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Kustannusosakeyhtiö Otava.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2016). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä – Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:21. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. (2022). https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_1.pdf

Papunet. (12.12.2020.). Kuvat kommunikoinnissa. Haettu 25.1. 2023. <https://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>

Aivoliitto. (n.d.). Kuvat arjen tukena. Haettu 25.1.2023. <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjoitukset/vinkkejä-arkeen/kuvat/#50b395c3>

Nepsytips. (n.d.). Mitä ovat kuvatukikortit? Haettu 25.1.2023. <https://www.nepsytips.fi/kuvatukikortit/>

Tukiliitto. (n.d.) Tue lapsen osallisuutta. Haettu 30.12.2022. <https://www.tukiliitto.fi/toiminta/perheet-ja-vertaistuki/tue-lapsen-osallisuutta/>

Kipinäkeskus. (n.d.) Roihusten perhe. Haettu 30.12.2022. <https://www.kipinakeskus.fi/roiusten-perhe/>

KvaliMOTV. (n.d.) Teemahaastattelu. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Haettu 30.12.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Pelastakaa lapset. (n.d.) Työkalu:haastattelu. Haettu 30.12.2022. <https://www.pelastakaa-lapset.fi/lapsikeskeinen-palvelumuotoilu/palvelumuotoiluprosessi/tutustu-ja-ymmarra/haastattelu/>

Oppariapu. (n.d.) Apua opinnäytetyön kirjoittamiseen. Haastattelut. Haettu 5.1.2023. <https://oppiapu.wordpress.com/menetelmat/haastattelut/>

Oppariapu. (n.d.) Apua opinnäytetyön kirjoittamiseen. Havainnointi. Haettu 5.1.2023. <https://oppiapu.wordpress.com/havainnointi/>

Haanpää, S & Kola-Torvinen, P. (2018). Pedagogisen dokumentoinnin tietosuojakäytännöt. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/uusi-varhaiskasvatuslaki-mika-muuttuu-tietosuojan-ja-salassapidon-osalta_2018.pdf

LIITE 1.

Valmiit kuvalliset pihapelikortit

VIIMEINEN PARI UUNISTA ULOS

KIPOT JA KANNET

MAA-MERI-LAIVA

KAPTEENI KÄSKEE

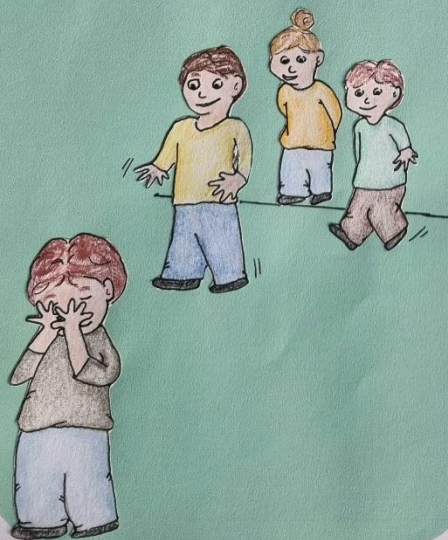
JALKAPALLO

POLTTOPALLO

PEILI

KETJUHIPPA

LIITE 2.

Suostumus AMK opinnäytetyöhön/Jenni Takala

Varhaiskasvatuksen sosionomiopiskelija Jenni Takalan opinnäytetyön aiheena on kuvallisten pihapelikorttien tuottaminen varhaiskasvatusyksikön ulkoilujen kehittämiseksi.

Opinnäytetyönä toteutetaan toiminnallisena kehittämistyönä materiaalipaketti varhaiskasvatusyksikköön varhaiskasvatuspäivien ulkoilujen kehittämiseksi kuvallisten pihapelikorttien avulla. Teoreettinen tausta pohjautuu osallistavaan pedagogiikkaan ja osallisuuteen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena opinnäytetyössä on tuoda pihapelit kaikille lapsille helposti lähestyttävään muotoon ja lisätä kaikkien lasten mahdollisuutta oman toiveensa esille tuomiseen ulkopelien suhteen sekä nähdä lisääkö toiminnan suunnittelussa lasten osallisuuden mukaan tuominen lasten aktiivisuutta valmiiden kuvallisten pihapelikorttien käyttöön.

Tutkimusmenetelminä on lasten puolistrukturoitu teemallinen ryhmähaastattelu, havainnointi ja strukturoimaton yksilöhaastattelu.

Tutkimus tehdään [redacted] päiväkodissa. Tutkija on sopinut ja keskustellut asiasta päiväkodinjohtajan [redacted] kanssa ennen tutkimuksen aloittamista. Tutkimukseen osallistuvien lasten huoltajia tulee tiedottaa tutkimuksesta. Tutkimuksen katsotaan olevan osa yhden päiväkodin varhaiskasvatuksen arjen pedagogiikkaa ja kehittämistyötä. Näin ollen varsinaista tutkimuslupaa ei opinnäytetyöhön tarvita.

Rauma 4.10.2022

Pauliina Henriksson
varhaiskasvatusjohtaja

